

For det andet er vi vante til at tænke os en Maanebane som en Ellipse, der, selv om den ogsaa paa Grund af de andre Planeters og Maaners Tiltrækning nok kan komme til at afvige lidt fra denne Form, dog stadig paa det nærmeste forbliver en Ellipse og den samme Ellipse. Men Jupiters ottende Maane beskriver ikke nogen Ellipse, ja ikke en Gang en lukket Kurve: For hvert Omløb krydser den sin forrige Bane under en vis Vinkel. Derfor maa man bestemme dens Bevægelse Stykke for Stykke. Ikke blot bliver Arbejdet

paa den Maade langt vanskeligere end under normale Forhold, men man maa udfinde helt nye Metoder for i det hele taget at kunne udføre det. Cowell viste sig imidlertid Opgaven voksen. Han beregnede Banen og forudsagde, hvor man til enhver Tid kunde finde Maanen: I Januar i Forfjor rettede man Kikkerten efter hans Anvisning og saa da den lille Tingest paa det Sted, han havde forudsagt. Da havde den været skjult af Solens Lys i flere Maaneder.

Tre Aar i Tibet.

(Ekai Kavaguchi 1909: Three Years in Tibet).

Ved P. Gjellerup.

I de senere Aar er vor Kendskab til Tibet og Lamaismen blevet betydelig forøget af forskellige Forfattere, navnlig Waddell, Younghusband, Hedin og flere.

Men disse Mænd er alle Evropæere og har set Tibet og Forholdene der fra et vestligt Standpunkt, har set det med evropæiske Øjne. Der foreligger nu en Bog om det samme Emne skrevet af en Japaneser. Det er »Tre Aar i Tibet« af Ekai Kavaguchi, udgivet 1909.

Kavaguchi er buddhistisk Præst, en højt dannet, kært Mand, der er lige saa overbevist om den rene Buddhismes Sandhed, som nogen kristen Præst kan være om Kristendommens Sandhed; han ser paa Forholdene fra et helt andet Synspunkt, og dog falder hans Mening om Lamaismen ganske sammen med Evropæernes Anskuelse om denne Gren af Buddhismen.

Kavaguchi var Forstander — Rektor — for et Kloster i Tokyo, Gohyakurakan; en Stilling, som han opgav for at hellige sig ganske til Studiet af Buddhismen.

Han studerede først kinesisk Buddhisme i 3 Aar, men følte sig ikke tilfredsstillet derved. For at komme til Bunds i Sagen maatte han studere de gamle Sanskrit-Tekster, som kun fandtes i Tibet og Nepal.

Han besluttede derfor at rejse til Tibet, men

at komme ind i dette Land er en meget vanskelig Sag. — Tibet har i mange Tider været et lukket Land, og i de sidste Snes Aar er denne Afspærring mod alle Fremmede blevet strængere overholdt end nogensinde før. — Grunden dertil er, at Regeringen har en Følelse af, at Landets 2 store Naboer, Rusland i Nord og England (Indien) i Syd, hver søger at faa Magt og Indflydelse i Landet og at holde den anden Nabo ude. Regeringen er mest bange for England og har mere Sympati (men ikke ret meget) for Rusland.

Da det nu for nogle Aar siden blev bekendt i Tibet, at en Indier — Sarat Chandra Das — havde rejst omkring i Landet i Forklædning, og at han var den engelske Regerings Agent eller Spion og havde gjort Iagttagelser og Optegnelser over alt, hvad han saa og hørte, saa blev Tibetannerne meget opbragte.

S. Ch. Das's Navn er nu vel kendt og i høj Grad hadet i hele Tibet.

Hr. E. K. nævner og omtaler flere af de Rejsende, som med mere eller mindre Held har søgt at trænge ind i Tibet; han nævner Landor derimellem.

Hr. E. K.s Rejse i Tibet falder i Aarene 1900 til 1903, altsaa kort før den bekendte engelske Ekspedition til Lhasa, og før Dr. Hedins Rejse til Shigatse.

Hr. E. K.s første Skridt hen imod det Maal, han havde sat sig, var at lære det tibetanske Sprog. Han rejste derfor først til Darjeeling og gik i Skole der et helt Aar.

Under sit Ophold i Darjeeling kom han ofte sammen med S. Ch. Das, hvem han omtaler med megen Anerkendelse, og hvis Venskab han sætter højt.

Efter at have lært Tibetansk og indset, at det var umuligt at komme over Grænsen ad den nærmeste Vej, besluttede han at drage langt mod Nordvest, gennem Nepal, og derfra søge at komme ind i Tibet.

Det lykkedes ogsaa for ham. Sammen med nogle andre Pilgrimme slap han i hine mennesketomme Egne ganske ubemærket ind i Tibet. — Han udgav sig for kinesisk Pilgrim, og slog Følge med nogle andre Pilgrimme paa Vej til Manasarowar-Søen og Bjærget Kailas.

Den 4. Juli 1900 gik han over Grænsen ind i Tibet.

Kavaguchi besøgte altsaa den samme Egn, som Dr. Hedin kom til nogle faa Aar senere, og som denne (Dr. H.) giver en udmærket og meget indgaaende Beskrivelse af. Derved vinder E. K.s Beretning kun forøget Interesse.

Dr. Hedin omtaler denne Sø, Manasarowar, eller som den kaldes paa Tibetansk: Tso-Marvang eller Tso-Rimpotje) og Bjærget Kailas i meget begejstrede Udtryk. Han skriver om den: »Vidunderlige, fortryllende Sø, Sagn og Legenders Yndlingssted, Stormes Tumleplads, Menneskers og Guders Øjsten, trætte Pilgrimmes Længsel, helligste og herligste af alle Søer, alle Søers Sø. — Der findes smukkere Søer; dens Nabosø, Langak-tso, er mere malerisk, men der findes ingen Sø, som med Naturskønhed forener en saadan Magt over Menneskers Trosliv og Tanker, som denne. — Derfor elsker man dens Bølgers Sang mere end andre Søers, og tøver længe ved dens Bred«.

Om Bjærget Kailas (eller Kang-Rinpotje) skriver Dr. H.: »Det er uden Sammenligning Jordens berømteste Bjærg. Mt Everest og Mt Blanc kan ikke kappes med det i Berømmelse. — Der er Millioner Evropæere, som aldrig har hørt det nævne, men utallige Hinduer, som ikke aner, hvor Mt Blanc er, kommer til Kailas, ligesom det ogsaa er et af de helligste Punkter i hele den buddhistiske Verden. — Derfor nærmer man sig til dette hellige Sted, som har draget utallige Syndere og

Sandhedssøgere til sine Altere, med samme Følelse af Agtelse og Andagt, som man føler for Lhasa, Tashi-lumbo, Buddha-gaya, Benares, Mekka, Jerusalem og Rom«.

Kavaguchis Beskrivelse af Egnen er mere overfladisk; hans Rejsets Formaal var jo et helt andet end Dr. H.s

E. K. siger, at den mindre af de 2 Søer (Lak-sal, eller Rakas-tal eller Langak-tso) ligger højere end Manasarowar-Søen, medens Dr. H. bestemt angiver, at den ligger 13 Meter lavere.

Skønt Kavaguchi ikke udtaler sig saa stærkt om Egnens Skønhed, mangler han ingenlunde Sans for landskabelig Skønhed. Han taler mange Gange om de smukke Landskaber, han saa, og om de pragtfulde snebedækkede Bjærg.

Fra det nordvestlige Hjørne af Tibet drog E. K. mod Sydost, stadig som kinesisk Pilgrim, enten alene, eller i Følge med tilfældige Rejsekammerater, dels gaaende og dels ridende paa en Yak eller en Hest. — Lange, lange Strækninger vandrede han ganske alene med en Bylt paa Ryggen, hvori han havde lidt Tøj og lidt Fødemidler; gennem øde ubeboede Egne vandrede han, hvor han ofte led megen Nød og døjede meget af Kulden.

Han kom til Shigatse og til Klosteret Tashi-lumbo den 5. December 1900; men Tashi-Lama (Panchen-Rinpotje) var ikke hjemme, og han saa ham ikke.

Omsider kom han til Lhasa (21. Marts 1901) og opholdt sig der og i dens Omegn i længere Tid.

Paa Slutningen af Rejsen kaldte han sig tibetansk Pilgrim fra et Kloster i det vestlige Tibet, for nu gik det ikke længere at være Kineser. Som Kineser vilde han straks have vakt Mistanke i Lhasa, og blevet udvist.

Ved Lhasa tog Hr. E. K. Ophold i et Kloster (Sera, ca. 3 eller 4 engelske Mil fra Byen) og studerede ivrig i de gamle Skrifter; men i Foraaret 1902 begyndte Jorden i Tibet at blive ham for hed. Der begyndte at gaa Rygter om, at han nok var fra Japan, og da England og Japan dengang var fine Venner, var det meget muligt, at han egentlig var den engelske Regerings Agent. Han indsaa, at han hvert Øjeblik kunde vente at blive arresteret, og han besluttede derfor at forlade Landet saasnart som muligt.

Det lykkedes ham ogsaa at komme ud af Tibet uden at blive opdaget, og den 19. Juni 1902

kom han til Lhasa-Villa, S. Ch. Das's Landsted ved Darjeeling.

Men der var en anden Ting, som foraarsagede ham megen Bekymring. Saasnt det blev bekendt i Lhasa, at han var flygtet, vilde alle hans Venner der, og alle der havde staaet i Forbindelse med ham, blive anklagede og straffede. Det pinte ham meget, at de skulde lide for hans Skyld. Der gik i Efteraaret de vildeste Rygter i Darjeeling om, hvorledes den og den af hans Venner var straffet og mishandlet, og skønt han nok troede, at disse Rygter var meget overdrevne, besluttede han dog at rejse til Nepal og søge at formaa Kongen der til at gøre Forestillinger i Lhasa til Fordel for de Anklagede.

I Januar 1903 var E. K. i Nepal, og det lykkedes ham ogsaa at formaa Kongen, eller rettere Regenten, til at gøre Skridt i den Retning. Han havde ogsaa senere den Tilfredsstillelse at erfare, at hans Venner i Lhasa atter var sat i Frihed. — Kongen af Nepal gav E. K. en Mængde gamle Sanskrit-Manuskripter, saameget som 2 Muldyr kunde høre.

I Maj 1903 kom E. K. tilbage til Japan. (I Bogen staaer 1902, men det maa være en Trykfejl).

Om forskellige Samfundsforhold i Tibet giver Forfatteren nærmere Oplysning, f. Eks. om Ægteskabsforholdene; om Behandlingen af de Døde; om Klosterlivet; om Valget af en ny Dalai-Lama; og særlig om Religionsforholdene. Men ogsaa om andre Ting skriver han i forbigaaende et og andet.

I August 1900 naaede Forfatteren det vestligste Punkt paa sine Vandringer ved Handelspladsen Gya-nima. Der afholdtes der et stort Marked hvert Aar i 2 Maaneder (fra 15. Juli til 15. Septbr.) Til Markedet kommer en Mængde Handelsmænd fra Indien og Tibet. Forfatteren saa her ca. 150 Telte og 5—600 travle Mennesker i den ellers ganske øde og ubeboede Egn.

Til Grundlæggeren af den gamle Sekt (de røde Lamaer) ved Navn Lobon Rinpotje eller Padina-Chung, knytter der sig mange mærkelige Sagn og Traditioner. Forfatteren kalder hans Lære for en Blasfemi mod Buddha, for i Virkeligheden var Lobon en Djævel forklædt som Præst. — Lobon byggede et Kloster, der kaldtes Reta-puri, hvis Be-

liggenhed er vidunderlig smuk, men Navnet, som er Sanskrit, betyder »De hungrige Djævles Borg«, og E. K. mener, at Navnet passer godt, men Tibetanerne kender ikke Navnets Betydning, og er stolte af det.

Den ny Sekt, den gule, blev grundlagt af Paldan-Atisha, og senere reformeret af Je-Tsong-Kha-pa, som endnu bliver æret meget højt. Det var ham, der opfandt Bede-Cylindrene. Om den bekendte Bøn eller Formular: »Om-ma-ni-pad-mehum« giver E. K. en Forklaring eller Oversættelse, som er ganske forskellig for den, som man finder andre Steder. Medens engelske Forfattere (Waddell) gengiver den ved »Hail: The Jewel in the Lotus-flower«, skriver E. K.: »All will be as we will«.

De 2 Forklaringer kan slet ikke sideordnes.

Ikke langt fra Lhasa findes flere store Klostre. Et af disse, Rebung Kloster, har 7700 Lamaer, undertiden indtil 9000. Om Sommeren, naar Lamaerne drager ud paa Pilgrimstog, svinder Antallet betydeligt ind. Der er her et Slags Universitet, eller højere Lærestalt. Lignende Lærestalter findes ogsaa i Klostrene Sera, 3 eller 4 eng. Mil fra Lhasa, og Ganden.

Sera har ca. 5500 Studerende og Ganden 3300. Disse Tal kan dog variere betydeligt.

Ved Vejen udenfor Rebung-Klosteret er en Plads, hvor Yak-Okser, Faar og Geder bliver slagtede til Dalai-Lamas Husholdning.

Det anses ikke for passende at dræbe Dyr nær ved Dalai-Lamas Bolig; derfor bliver de slagtede her ved Rebung, saa behøver D.-L. ikke at vide, eller kan lade som han ikke ved, at de bliver slagtede til ham.

E. K. beundrer Potala-Slottet i høj Grad, og som et Bevis paa Slottets imponerende Pragt og Størrelse fortæller han en lille Historie:

»En Landmand drev nogle belæssede Æsler til Lhasa, og blev saa imponeret af Slottet, at han blev holdende stille og gloede paa det. Da han kom til sig selv igen og vilde videre, var hans Æsler spredte omkring, og da han atter fik dem samlede og talte dem, var der kun 9 istedetfor 10, som han vidste, der havde været. Det 10. Æsel kunde han ikke finde, og det varede noget før han kom i Tanke om, at det var det 10., som han red paa. Saa forfjamsket var han blevet ved Synet af Slottet.«

Om Klosterlivet i Sera, hvor E. K. opholdt sig i længere Tid og studerede, fortæller han: De ny Studerende maa i de første Aar (forsaavidt de er fattige) bo 3 eller 4 i et Værelse. Efter 10 Aars Forløb kan de faa et af 3. Klasse, men det beror altid paa Penge. Naar Lamaen har taget en Eksamen, og har opnaaet en Grad svarende til »Doktor«, faar han et Værelse af 2. Klasse. 1. Klasses Værelser er kun for »inkarnerede« Lamaer.

Ved Værelse forstaas dog snarere en Bolig; thi E. K., som paa Grund af den Anseelse, han nød som Læge og lærd Mand, havde faaet 2. Klasses Bolig, havde baade Køkken og Kloset. Han maatte anskaffe sig Møbler og holde en Tjener.

De Studerende kommer gjerne til Klosteret som Dreng paa 8 til 10 Aar og maa studere 20 Aar, før de kan opnaa Doktorgraden.

Lamaerne kan deles i 3 Klasser, eftersom de har 2., eller 3. eller 4. Klasses Bolig. De betaler i Reglen ikke for Bolig, men kun for Kosten. Deres Klædedragt bestaar af en Hætte af Uldtøj, en Skjorte og Præstekappe, samt et Par Sko. Det koster tilsammen 20 yen (36 Kroner). Til Frokost faar de Smør-Te og bagt Mel. Velhavende Lamaer laver selv, eller lader lave til dem, Te hver Morgen, skønt de kan faa udleveret 3 store Skaale Te fra Klosteret. Om Eftermiddagen drikkes atter Te med noget Kød til, enten tørret eller raat (røget?) Om Aftenen faar de Grød af bagt Mel, blandet med Ost, Fedt og Radiser. Radiser eller Roer spiller en vigtig Rolle i Kosten. Der er altid Smør-Te paa Bordet. Tekoppen er dækket med et Sølv-Laag (?).

Mange Lamaer ejer Jord og opdrætter Yak, Heste, Faar og Geder; dog har en Lama gennemsnitlig sjælden mere end 50 Yak-Okser og 10 Heste. Yak-Okser bliver benyttede til Lastdyr og til Pløjning af Jorden.

Lamaerne kan ikke leve ordentlig i Klosteret uden at have privat Ejendom eller Erhverv; hvad de faar fra Klosteret og fra troende Buddhister (der tigger sammen) er ikke nok. Mange Lamaer driver et Haandværk, er Tømrere, Murere eller Skomagere, og tjener paa den Maade til Føden.

Rigtig god Smør-Te bliver lavet saaledes: Først koges Teen (det er den simple Te, der er formet som Mursten) en halv Dag til den bliver mørkebrun. Efter at være skummet bliver den rystet en Tid med frisk Yak-Smør og Salt. E. K. holdt

i Begyndelsen ikke af den Slags Te, men senere fandt han meget Behag i den.

De fattige Lamaer har i deres Værelse et Faarskind, en Træskaal, en Rosenkrans og en snavset Pude, der tjener som Seng om Natten.

I en Krog findes en Ovn samt en Skaal og en Pande af Lertøj.

Det kostbareste af Lamaens Ejendele er den buddhistiske Bønebog (eller Tekstbog) og Katekismus.

De fattige Studerende bor altsaa 3 eller 4 sammen og lider ofte megen Nød. Faar de skrabet lidt Penge sammen, iler de til Lhasa for at købe lidt Mel.

Der er 2 Slags Præster eller Lamaer i Tibet, nemlig 1: de læde, studerende Lamaer og 2: Krigs-Lamaer. I Tibet kaldes de første Lobneyer, og de sidste Thab-to.

Krigs-Lamaen har ingen Penge til at betale for Ophold og Undervisning, han maa derfor gøre Arbejde for Føden, dyrke Jord, hente Brænde og Vand etc.

Det paahviler ogsaa Krigs-Præsterne daglig at træner deres Legeme ved gymnastiske Øvelser og Kraftprøver. Sagen er, at disse Krigs-Lamaer anvendes som en Slags Livgarde for de højere og højeste Lamaer, især paa Rejser.

De har deres egne Ordens-Regler og egne Førere. Det er raa, voldsomme Folk, men i mange Retninger er de mere ærlige og brave end de rigtige Lamaer, især end de højere af disse.

Som ortodoks buddhistisk Præst spiste Forfatteren aldrig Kød, og han forargedes over, at i Tibet spiste ikke alene Lægfolk, men ogsaa Præsterne jævnlig Kød; ja endog selve Dalai-Lama fik daglig serveret Kødretter.

Det var jo umuligt at skaffe Kød uden at dræbe Dyr, og som bekendt er det en af de buddhistiske Hovedregler aldrig at dræbe noget levende Væsen.

Det værste var, syntes han, at Dyrene blev slagtede, uden at der blev læst Bønner for dem og udført andre Ceremonier; men det trøstede ham at erfare, at Slagterne var muhamedanske Kinesere.

Om Ægteskabsforholdene i Tibet skriver Forfatteren meget. Som bekendt er Polyandri almindeligt i Tibet. Nogle Forbindelser er dog forbudte: Brødre maa ikke gifte sig med Søstre. (Om

det er Meningen, at en Mand ikke maa gifte sig med sin Søster, eller at en Mand, og hans Brødre, ikke maa gifte sig med Kvinder, som er Søstre, er ikke klart). Sødskendebørn maa ikke ægte hinanden.

Kvinden indtager ingenlunde nogen underordnet Stilling i Ægteskabet, hun er ofte den Regerende og har Nøglen til Pengene.

Skilsmisse er ikke ualmindelig og opnaas uden Vanskelighed.

Monogamiske Ægteskaber er dog ikke sjældne i Tibet, og Forf. omtaler et Tilfælde af Polygami, hvor en Mand havde flere Koner.

Naar en Kvinde, som er gift med flere Brødre, faar Børn, anses den ældste af Brødrene altid for Faderen; de andre anses for Onkler.

En Kvinde bestemmer aldrig selv, hvem hun vil gifte sig med; hendes Forældre bestemmer det. Forældrene tager ikke alene Bestemmelse derom, men de meddeler i Almindelighed slet ikke Datteren, at de har gjort Aftale om hendes Ægteskab før paa selve Bryllupsdagen.

Der gives vistnok Undtagelser, hvor de unge Folk paa egen Haand bliver enige, og ogsaa opnaar Tilladelse til at ægte hinanden, men det er meget sjældent.

Forældrene holder i Reglen Sagen hemmelig for Sønnen eller Datteren, som skal giftes, og først naar Bryllupsdagen er bestemt, bliver Datteren anmodet om at pynte sig, da de skal til Fest eller Gilde. — Oftest er Datteren glad ved Udsigten til en Fest og pynter sig paa det bedste; men undertiden aner hun Uraad, græder og vil ikke. — Naar hun omsider er i fuld Stads, faar hun at vide, at hun skal giftes samme Dag.

Med Bryllupper er forbundet Gilder, som varer et Par Uger hos rige Folk, og mindst 2—3 Dage hos fattige. — Forf. giver dernæst en lang og meget omstændelig Beskrivelse af alle Bryllups-Ceremonierne.

Har Brudgommen en Broder, anses det for en Selvfølge, at Bruden ogsaa bliver gift med ham; dog først et halvt eller et helt Aar efter at hun har ægtet den ældre Broder. (Den ældste af flere Brødre synes altid at blive gift først, og saa gaar det efter Alder).

En Kvindes andet Bryllup holdes ganske stille og uden Fest; og medens det foregaar er den ældre Broder rejst bort.

Er der flere Brødre, bliver hun paa samme

Maade gift med den ene efter den anden. Undertiden lever hun sammen med Svogrene, uden at der har fundet noget Ægteskab Sted.

Det er sjældent, at Brødrene samtidig er hjemme hos den fælles Hustru. I Reglen er kun en af dem hjemme ad Gangen.

Denne Slags Ægteskaber kaldes i Tibet: sa-sum.

Har Brudgommen ingen Brødre, kan en eller flere af hans Venner blive gifte med Bruden. — I særlige Tilfælde vælger en gift Kone selv nogle Ekstra-Mænd.

Om Behandlingen af Døde.

Efter gammel indisk Filosofi antages det menneskelige Legeme at bestaa af 4 Elementer: Jord, Vand, Ild og Luft, og at Legemet efter Døden vender tilbage til disse Elementer. — I Overensstemmelse med denne Teori er der 4 Maader at behandle Døde paa, nemlig 1: Begravelse i Jorden, 2: Brænding, 3: Nedsænkning i Vand og 4: at lade Liget fortæres af Luftens Fugle.

Begravelse i Jorden bruges aldrig, undtagen naar vedkommende er død af Kopper.

Brænding er kostbar i dette træfattige Land, og bruges derfor kun af rige Folk.

Nedsænkning i Vand kan kun ske, hvor der er en større Flod i Nærheden. Liget biver i saa Tilfælde altid parteret og stykkevis kastet i Floden.

»Luft-Begravelse« bliver mest brugt. Liget bliver da bragt til en særlig dertil bestemt Plads og lagt paa en stor flad Sten. — Det bliver skaa-ret itu og de større Køddele skilte fra Knoglerne, hvorefter de enkelte Dele bliver kastede til de ventende Aadsselfugle.

Jævne Folks Lig bliver rigtignok mest fortæret af Hunde og Svin; men Lig af Lamaer og fornemmere Folk bliver bragt op paa et Bjærg eller et øde Sted, hvor der ingen Hunde er, men kun Fugle.

Denne Partering af Lig foretages af særegne Bestillingsmænd, som staa meget lavt i Anseelse. Forf. er ikke fri for at insinuere, at disse Folk ogsaa selv fortærer Kød af Ligene.

Fra disse almindelige Regler gøres en Undtagelse med Ligene af Over-Lamaer, Dalai-Lama og Tashi-Lama. — Naar en saadan Mand er død, bliver hans Lig halsameret og bisat paa en særegen Maade.

Først bliver Liget anbragt (i siddende Stilling) i en Kasse og pakket til fra alle Sider med Salt.

— Efter ca. 3 Maaneders Forløb bliver Liget taget ud af Kassen; det er nu helt indtørret, blevet til en Mumie, idet al Vædske er udtrukket af det ved Saltet.

Liget bliver nu dækket med et Lag Ler eller Cement, som udfylder de indtørrede Legemsdele. Det bliver derefter beklædt med tynde Guldblade, og anbragt (stadig i siddende Stilling) i en Metal-kiste, som indsættes i et Mausoleum, der imidlertid er opført dertil. — I Potala-Slottet findes flere store pragtfulde Mausoleer over afdøde Dalai-Lamaer, og i Tashi-Lumbo er 5 Mausoleer, af Form som smukke Villaer i kinesisk Stil, over de afdøde Tashi-Lamaer.

I Forbindelse med afdøde Dalai-Lamaers Bissættelse omtaler Forf. en Slags Medicin. — Det Salt, som har omgivet Liget af en Dalai-Lama og indsuget dets Vædske, anses nemlig for et udmærket og kraftigt Middel mod mange Slags, eller alle Slags, Sygdomme. Saltet sælges i smaa Portioner, enten som Pulver eller opløst i Vand, til høje Priser.

Der er en anden og endnu værre og modhydeligere Slags Medicin. Det er nemlig den levende Dalai-Lamas Ekskrementer, baade flydende og faste, der præpareres og formes til Piller. De gaar under Navnet: Tsa-Chen-norpu ཅ: »kostelige Piller«. De er ikke i Handelen og kan kun faas gennem Folk med stor Indflydelse paa høje Steder og mod høj Betaling.

Der betales enorme Summer for disse Piller, der anses for at have vidunderlige helbredende Evner.

Der er en anden Slags Medicin, som bliver lavet af de bløde, ཅ: ikke fuldt udviklede Gevirer af Hjorte. — Pulver af saadanne Gevirer, tørrede og pulveriserede, antages at have store medicinske Egenskaber, nemlig at virke styrkende paa Legemet, at forlænge Livet, og at give Ansigtet et kraftigt, sundt og straalende Udtryk. — Denne Medicin bruges især i Kina, og store Masser af saadanne Gevirer udføres til Kina, ikke alene fra Tibet, men fra alle Kinas Nabolande, og betales med meget høje Priser, indtil 400 yen (720 Kroner) for et Par gode Gevirer. Simplerer naar dog kun 2 til 3 yen ($3\frac{1}{2}$ til $5\frac{1}{2}$ Kr.) pr. Par — Disse Gevirer er ikke store; de største, som Forf. saa, var 13 engelske Tommer lange.

I April og Maj er Gevirerne bedst til Medicin. Blandt Medicin omtales ogsaa Moskus, som vindes af smaa Dyr af Hjorte-Slægt.

Moskusdyret er kun 2 eller 3 Gange saa stort som en Kat. Det er et smukt lille Dyr, med 2 Hugtænder i Overkæben. Moskus findes kun hos Hannen i en lille Sæk paa Bagparten. Denne Moskus-sæk vokser fra Begyndelsen til Midten af hver Maaneskifte, og tager saa af igen til Nymaane. Denne Forandring synes at være meget regelmæssig, og Dyrene bliver derfor kun jagede ved Fuldmaanetid. Dyret er almindelig udbredt i hele Tibet, men Moskus fra Lo er den bedste og reneste. Moskus indføres mest til Kina.

Valg af Dalai-Lama. Om den Maade, paa hvilken en ny D.-L. bliver udvalgt, meddeler Forfatteren vel ikke noget særligt nyt, men det har sin Interesse at erfare, hvorledes en buddhistisk Præst fra Japan betragter Sagen.

Han siger, at der er 4 Klostre, særlig bekendte for deres guddommelige Spaadoms-Evne, som bliver beordrede til at foretage de mystiske Ransagninger, der udfordres for at finde den ny Inkarnation af den Afdødes Aand. Dette finder i Reglen Sted et Aar efter at en Dalai-Lama er død. — Alle Præsterne ved de 4 Klostre bliver kaldte sammen, og hver for sig raadspørger de Orakler.

Men de 4 Klostre er sjældent af samme Mening, har gjerne hver sin Portegé.

Det er af saa stor Betydning for Klostrene, og for de høje Lamaer, hvem der bliver den Udvalgte, at der gøres alt for at faa valgt det Barn, under hvilket de ledende Mænd har størst Udsigt sigt til at faa Magten.

Rige Familier anvender store Summer til Bestikkelse af Oraklet, og Resultatet er derfor altid, at det re-inkarnerede Barn findes i en eller anden fornem og rig Familie.

I Reglen udpeger de 4 Klostre 3 eller 4 Kandidater til Værdigheden; disse Børn bliver — naar de er 5 Aar gamle — bragte til Lhasa, og saa skal der trækkes Lod imellem dem.

Dette foregaar med stor Højtidelighed og i Overværelse af alle de fornemste Mænd i Landet. — De 3 eller 4 Drenges Navne bliver skrevne paa Sedler, og Sedlerne nedlagte i en gylden Urne, som saa forsegles.

I en Uge bliver der nu sunget Messer, læst Bønner etc. for et lykkeligt Udfald af Valget. — Atter samles de fornemme Mænd og den kinesiske Amban — Kejseren af Kinas Repræsentant — tager med Elfenbens Spisepinde og med lukkede Øjne en af Sedlerne op af Urnen. — Det Barn, hvis

Navn staar paa Sedlen, bliver erklæret for Dalai-Lama.

Forf. bemærker, at som Forholdene nu er, er det hele Valg en Inkarnation af Falskhed, Løgn og Bedrageri istedetfor af den Afdødes Aand.

Det udvalgte Barns Fader faar Titel af Hertug og store Penge-Indtægter sikres ham. Forf. mener, at i 8 Tilfælde af 10 viser det sig, at de som smaa Børn udvalgte Over-Lamaer vokser op til at blive udmærkede Mænd.

Maaske, siger han, er Grunden dertil den særlig omhyggelige Opdragelse, der bliver disse Børn tildel. Det menige Folk er ganske uvidende om alle de Intriger og Kunster, som drives i de højere Krese. — Med uskyldig Uvidenhed tror Folket paa alle de Fabler, der laves ved og om Re-inkarnationen af Lamaer.

Den, som kender hvad der foregaar bag Scenen i Lhasa og Shigatse, betragter den hele Reinkarnations-Komedie som en Farce, der hverken er mere eller mindre end Bedrageri og Humbug.

Orakler bliver ikke alene benyttede ved Spørgsmaal om Inkarnation, men bliver brugt i mange Tilfælde. — Har f. Eks. en Minister, eller anden højstaaende Embedsmand, begaaet en slem Streg, som han kan vente Straf for, saa skynder han sig til Oraklet med en stor Sum Penge, hvis Størrelse staar i Forhold til Sagens Betydning, og venter saa rolig til Sagen kommer for Lyset, og han bliver tiltalt derfor. — Sagen vil altid blive forelagt Oraklet til Kendelse, og denne vil, naar Oraklet er rigelig betalt derfor, bortforklare Sagen og bevise Mandens Uskyldighed.

Paa den anden Side kan en ærlig Mand, som har indflydelsesrige Fjender, hvert Øjeblik vente at blive beskyldt for de værste Ting af disse Orakel-Præster.

Befolkningen i Tibet er delt i en Række forskellige Stænder eller Rangklasser. De 4 øverste af disse Klasser har Ret til at kunne blive Medlemmer af Regeringen; de er 1: Gerpa (Ekscellencer), 2: Nyak-pa (de øverste Gejstlige), 3: Bon-bo (de øverste af den gamle Bon-Sekt) og 4: Shal-ngo (Efterkommere af tidligere Høvdinge). Ger-pa, Ekscellencerne, er igen 2 Slags nemlig 1: Efterkommere af Ministre og Generaler og 2: Yabshi 3: de nuværende og forhenværende Dalai-Lamaers Familier, samt den første tibetanske Konges Efterkommere. Yabshis har Titel af Hertuger. Der lever i Tibet Efterkommere i lige Linie af den

første Konge¹⁾, og denne Slægts Overhoved har Rang med selve Dalai-L., men har ingen Magt.

Høj Rang og Dygtighed er sjældent forenede i Tibet, thi de større Embeder bliver solgt og købt.

2. Rangklasse — Nyak-pa — er Lamaer og deres Efterkommere, som har faaet Ry som Mirakelmagere. De spiller en vigtig Rolle i det tibetanske Samfund, og antages stadig at være i Besiddelse af overnaturlige Evner. Til Trods for Reglerne er de oftere gifte og har Efterkommere.

Den gamle Bon-Religion er praktisk talt forsvundet, er efterhaanden gaaet op i Buddhismen; men der findes endnu Bon-Præster, og ved enkelte Lejligheder og Ceremonier spiller de en særlig Rolle, og nyder megen Agtelse.

Efter de 4 øverste Klasser kommer »Folket«, som er delt i 2 Klasser: tong-ba og tong-du. Til tong-ba regnes alle, som ikke er ligefremme besiddelsesløse Arbejdere. Men selv om en tong-ba bliver meget fattig, og en tong-du bliver velhavende, saa føler den første sig dog betydeligt hævet over den sidste. De 2 Klasser blander sig ikke, spiser ikke sammen og gifter sig ikke ind i hinanden.

De laveste i Rang er: Færgemænd, Fiskere, Smede og Slagtere. — Smede staa saa lavt, fordi de hovedsagelig laver Redskaber (Vaaben, Knive etc.) til at dræbe med, og at dræbe et hvilket som helst levende Væsen er jo syndigt. Smede, som laver Agerdyrknings-Redskaber og andre »fredelige« Sager, staar dog i højere Anseelse.

Slagtere bliver efter samme buddhistiske Tro almindelig foragtede.

Hr. Kavaguchi havde en Del medicinske Kundskaber, og nogle heldige Kure, som han udførte, vakte Opsigt og skaffede ham Ry for at være en stor Læge. — Rygter spredes hurtig og langt omkring; de naaede endog til selve Dalai-Lama, og en skøn Dag fik han (E. K.) Bud, at Dalai-L. ønskede at se ham. Dalai-Lama opholdt sig ved den Tid paa et Landsted, Nolpu-Lingka, i en skovrig Egn sydvest for Potala. Det er et stort Landsted med mange Huse, Gaarde og Haver, og, hvad der særlig slog E. K., en Mængde Hunde. Der sagdes, at Dalai-L. er en stor Ynder af Hunde, og at derfor bliver bragt ham Hunde allevegne fra.

Hofflægen førte E. K. til Dalai-Lama. (Denne

¹⁾ Strongsan-gampo 7. Aarh. efter Kr.

D.-L. er den 13.) Efter nogle høflige Ord fra begge Sider blev der budt Te. Dalai-L. gav ham sin Velsignelse ved at lægge sin højre Haand paa hans Hoved, og trak sig saa tilbage i sine Værelser.

E. K. frygtede for, at Dalai-L. skulde tale kinesisk til ham (han udgav sig jo for kinesisk Pilgrim), hvorved han let var blevet røbet, da han kun kunde meget lidt kinesisk, men heldigvis talte D.-L. tibetansk til ham.

Dalai-L. var klædt i en Kappe, der ikke var af samme Form som de almindelige Præsters. Han havde en Hue eller Hætte af Silke paa Hovedet og en stor Overkjole. Under Overkjolen bar han en Putuk af Uld. — I venstre Haand holdt han en Rosenkrans. Han var dengang (1902) ca. 20 Aar gammel og er 5 Fod 8" (engelsk Maal) høj.

Han har en skarp kommanderende Stemme.

E. K. havde senere mange Sammenkomster med Dalai-L. og fik det Indtryk af ham, at han var mere Politiker end Præst.

Han (D.-L.) frygtede den britiske Magt og Indflydelse, og tænker altid paa at holde den ude. — (Det var den samme D. L., som Aaret efter flygtede fra Tibet, da Englænderne nærmede sig Lhasa).

D.-L. har ofte været i Fare for at blive forgiftet, men er hidtil sluppet.

Politiet i Lhasa er ikke talrigt. Der er 2 Slags: Kochakpa eller Konstabler, hvoraf der er 30 Mand, og Ragyabpa eller Betjente, ogsaa 30 Mand. Deres Tjeneste bestaar egentlig kun i at bevogte Dalai-L. og Regensen. Ragyabpa faar ingen Løn, men lever af Tiggeri, dog paa en anden Maade end almindelige Tiggere. — Paa visse Tider gaar de igennem Gaderne, gærne 3 og 3 sammen, og forlanger Gaver, Penge eller Fødevarer. — Pengene, som de faar ind, fordeles maanedlig til hele Styrken. De har dog ogsaa andre Indtægter, nemlig ved at brandskatte alle Pilgrimme. Bliver en Politibetjent sendt ud paa Rejse i Forretninger, tigger han sig frem fra Sted til Sted.

Kochakpa indtager en højere Stilling; de faar regelmæssig Løn og tigger ikke.

Hellige Bjerge. Der findes 3 hellige Bjerge i Tibet, nemlig:

- 1) Kailas (eller Kailasa eller Kang-Rinpotje) i det yderste Nordvest. Omtalt foran.
- 2) Tsa-vi i Himalaja i Øst paa Grænsen af Assam.
- 3) Gaurishankar (eller Choma-Lhari eller Mt. Everest), det højeste Bjerg paa Jorden.

I Beretningen om den engelske Ekspedition til Lhasa i Aaret 1903, meddeles, at Englænderne fandt en Del af de tibetanske Tropper bevæbnede med russiske Militær-Geværer. Kavaguchi fortæller nu, at han under sit Ophold i Lhasa i 1902 saa, at der ankom en Mængde Kasser med Vaaben og Amunition, læsset paa Kameler. Der blev sagt, at de kom fra Rusland; K. undersøgte selv et af disse Geværer, det var af moderne Konstruktion og bar Stempel om, at det var lavet i Nordamerika.

Om Vejvæsen i Tibet siger Forf., at hvad der kaldes Landevej kun er Stier, hvor Mennesker og Dyr vandrer afsted, som de bedst kan. — Saa snart en Sti er noget befærdet, er fri for Græs og ikke alt for fuld af Sten og Huller, kaldes den en Landevej. Der findes ingen Veje i Tibet, hvor Vogne kan bruges. For nogle Aar siden fik Dalai-Lama en evropæisk Vogn til 4 Heste forærende af Rajaen af Neapel. Den kunde slet ikke bruges, og staar som en Kuriøsitæt i Potala.

Tibetanerne kender ikke Navnet »Tibet« paa deres Land. De kalder det »Poe« (eller Boe eller Bø), og Beboerne kalde sig »Poe-ja«. Poe betyder egentlig »at kalde sammen«. Hinduerne kalder Landet »Bodha«, der omtrent er det samme Ord som Poe. Hinduerne har iøvrigt ogsaa andre Navne paa Landet, f. Eks. »De hungrede Djævles Land«.

Tidsregning. I Tibet bruges hverken den indiske eller den kinesiske Tidsregning, men den tibetanske, og denne har nogle sære Uregelmæssigheder. — Ved Beregningen af Dagene i Maanedene kan f. Eks. den 7. Dag komme 2 Gange, eller den 10. Dag springes over, saa at den 11. følger efter den 9. Dag.

Astrologerne siger, at det sker, fordi nogle Dage er »ulykkelige« og andre »lykkelige«. Den lykkelige Dag bliver saa fordoblet, og en ulykkelig Dag udeladt. — Kalenderen bliver beregnet af 4 Embedsmænd, og de kommer undertiden til forskelligt Resultat. Man vælger saa det af Resultaterne, der synes at give flest lykkelige Dage. — Nytaar falder sjælden paa samme Dag som Kinesernes Nytaar; der er oftest 1 eller 2 eller 3 Dages Forskel.

Haglskade. De opdyrkede Dalstrøg i Tibet er meget udsatte for Haglbyger, og store Hagl forarsager ofte Skade paa Sæden. Dalene ligger jo højt — Lhasa ligger f. Eks. 3746 Meter over Havet —

og er omgivne af høje, snedækkede Bjerge. — Der er i den Anledning opstaaet en Slags Haglskade-Forsikring, som rigtignok er temmelig ufuldkommen og ikke efterlignelsesværdig. — Den bestaar i, at en Lama, der har Ord for at være en Slags Troldmand, lover Agerdyrkerne at holde Haglvejrborte ved kraftige Besværgelser mod en passende Afgift. Men kommer der alligevel Hagl og sker Skade, saa er der vist ikke tale om nogen Erstatning.

Religionsforhold. En af de Ting, som vakte Forf. Opmærksomhed var, at der findes Muhamedanere i Tibet, mest Kinesere og Udvandrere fra Kashmir. Der er omtrent 300 Muhamedanere i Lhasa og Shigatse; de har 2 Templer i Lhasas Forstæder, et for Kineserne og et for Kashmir-Folk. Ligeledes har de 2 Begravelsespladser. — Ellers findes der jo ingen Gravsteder i Tibet, med Undtagelse af de omtalte Mausoleer.

Kristne Missionærer har i den senere Tid forsøgt at indføre deres Religion, og Forfatteren kan kun beundre deres Mod. — Men Landet er jo afspærret for Fremmede, og Missionærene kan ikke komme ind i det. De søger saa at omvende Tibetanere, som opholder sig i Darjeeling eller i Sikkim.

Mange Hundrede Tusinde Dollars er anvendte paa Missions-Arbejde, og Biblen er oversat paa Tibetansk.

Trods alt dette er den kristne Mission hidtil mislykkedes. Dem, der kalder sig Kristne i Tibet, er falske; de virkelige Kristne er ikke ægte Tibetanere, men Folk fra Sikkim.

Der er sikkert ikke en eneste Tibetaner fra det indre af Landet, som virkelig er troende Kristen. Der er nogle faa, som siger, at de er det, men det er for Fordelens Skyld. — »Gaa til en foregiven Kristens Hus, og Du vil altid finde et Buddhillede i et mindre Rum«. »Naar Manden gaar ud, kalder han sig Kristen, og om Søndagen gaar han i Kirke med sin Bibel, men naar hans Lomme er fuld, eller han ikke kan vente at faa

mere fra Missionærene, saa vender han Ryggen til Kristus«.

Missionærene tager fejl, naar de tror, at det er let at omvende Buddhister til Kristendommen.

Hovedforskellen mellem Buddhisme og Kristendom er følgende — siger Forf.:

»Ved Buddhistisk »Oplysning« (Enlightenment) opnaas den fulde, absolute Frihed. Den største aandelige Frihed skal naas ved En selv; medens der i Kristendommen er en uendelig Magt, kaldet Gud, som forhindrer En fra at naa den fulde Frihed.«

Kristus Ord: »Din Tro har frelst Dig« er nøjagtig det samme som Buddhas: »Din Belønning bliver efter Dine Gærninger« (of one's own deeds, one's own reward).

Men — siger Forf. — den sande Mening af Kristus Ord synes mig ikke helt tydelig, og dets Anvendelse er alt for snæver. Han tror, at dette er en af Grundene til Kristendommens Upopularitet hos Tibetanerne, der har en fast Tro paa Læren om »Løn i Forhold til Ens Gærninger«.

Den herskende Religion i Tibet er nu Buddhismen; de andre Religionsformer er Bon, Muhamedanisme og Kristendom.

Den gamle før-buddhistiske Bon-Religion er nu reformeret til Ny-Bon, som anses for en buddhistisk Sekt. Muhamedanismen, som kun er lidt udbredt, nærmer sig mere og mere til Buddhismen, skønt det sker ubevidst for dens Tilhængere.

Angaaende Kristendommen er det ikke sandsynligt, at den vil trives i Tibet, med mindre Kirkens nuværende sekteriske Fordomme fjernes og den faar en ny Form, som kan tiltale Tibetannerne.

Den nuværende tibetanske Buddhisme er forvansket og i Forfald, men der er noget godt i den, og den er en naturlig Arv for Tibetaneren. Den vil rimeligvis vedblive at herske i Landet ved sin egen Kraft (vis inertiae), indtil en stor Mand træder frem og reformerer den og genindfører Sandheden af Buddhas »store Frihed«.